

አዲስ ዓመትና የስታስቲክስ ውጥረት

ወንድም ተክሉ 09/20/09

የዴሞክራሲ ስርዓት ከብዙ መገለጫዎቹ አንዱ የግል ጋዜጦች መኖርና መበራከት መሆኑ አጠያያቂ አይደለም። አዲስ አበባ ውስጥ ጋዜጣ ገዝቶ ማንበብ ያለና የነበረ ቢሆንም ለአንድ አፍታ በቤስታ ቤስቲን ተከራይቶ ርእሰ ወሬዎቹንና ምናልባትም የተወሰኑ አምዶች መግብያ አንብቦ መመለስ እስከ አሁን ያልተዳሰሰ የአገራችን የግል ጋዜጦች ታሪካዊ ሂደት ነው። በዚህ ረገድ ጋዜጣ ተከራይቶ ካፌ በመቀመጥ በማንበብ ልምድ ያዳበሩ ሰዎችም እየጨመረ የመጣ ይመስላል።

አንዱ ንደኛዬ ይህ ሂደት ለብ ለብ ከሚባል ምግብ ጋር ያያይዘዋል። ትክክለኛው መረጃ በርእሰ ወሬዎቹ ካገኘህ በመረጃ የመበልፀግ ዕድልህ ይሰፋል፤ ርእሰ ወሬዎቹ እንቶ ፈንቶ ከመሆን አልፈው አደናጋሪና ግንኙነት ከሌለው ጉዳይ ጋር የተያያዙና በትክክለኛ መረጃ ያልተመሰረቱ ከሆኑ ደግሞ በቀላሉ እንደሚሰካ ለብለብ ምግብ መርዛማነት ያህል ጭንቅላት ይመርዛሉ ይላቸዋል።

ይህ ጉዳይ ሌላ ጊዜ ምናልባትም በጥናት ላይ ተመስርቼ የምመለስበት ቢሆንም ለዛሬ በአንደኛው ጋዜጣ ላይ ቀልጤን ስለሰበውና በጥልቀት መርምራው ስላስገረመኝ መሰረታዊ የስታስቲክስ ውጥረት አንድ ነገር ማለት ፈለግኩኝ። ከነዚህ በየጊዜው ከሚወጡት ጋዜጦች በአንደኛው ጋዜጣ ያየሁትና ግራ ያጋባኝ ሰንጠረዥን ረጅም ጊዜ ወስጄ አየሁት፤ ልተነትነው፤ ላነፃፅረውም ሞክርኩኝ። እንደሌላው ጊዜ አይቼው ማለፍ ስላልፈለኩኝ ጋዜጣውን በመግዛት እቤቴ ወስጄ በአትኩሮት አነበብኩት፤ ለመረዳትም ሞክርኩኝ፤ ነገር ግን ስለጉዳዩ ተገቢውን ስዕል ሊሰጠኝም አልቻልም ። ይሄ ነበር፤ የስታስቲክስ ውጥረት የሚል ርዕስ በጭንቅላቴ ውስጥ አቃጭሎ ብዕራን እንዳነሳ የተጋበዘኩት።

ጋዜጣው የዓመቱ ጀግና፣ የዓመቱ ስኬትና ቅሌት በማለት ሊያጠናቅር ባሰበው አምድ ላይ የሀገሪቱ ነዋሪዎች ስለሀገሪቱ ኢኮኖሚና ፖለቲካ ተጠይቀው የሰጡትን ምላሽ በማለት የህፃን ልጅን መዳፍ በማታክል ቦታ ያካሄደውን ጥናት የሚያመለክት ሰንጠረዥ መሰል ነገር ያወጣው።

ለዚህ ጥናት ተብዬው አስተያየት የተሰጡ መላሾችን ደግሞ ሲያብራራ ጨለምተኛ አስተያየት ብሎ የገለፀበትም አግባብን አስተውያለሁ። በምንም መልኩ አስተያየት የሰጠ አካልን አግባብነት በሌለው ቃል መግለፅ ተገቢነት የሌለው ሆኖ ሳለና የተሻለ መገለጫ ካስቀመጠው ምርጫ ውስጥ ማግኘት እየተቻለ ጨለምተኛ ብሎ መጀመሩ ጨለምተኝነቱ ከየት ጀምሮ ይሆን? ከጥያቄ አወጣጡ? የሚሉትን ጥያቄዎች ሊያስነሳ ስለሚችል ማስተዋልን ይጠይቃል።

ለመግለፅ በተሞከረው ወይም በተቀመጠው ሰንጠረዥ መቶኛ መመዘኛ የሚል ነገር የሌለው፤ ነገር ግን ተገልብጠውም ሆነ ተዘቅዝቀው ሲደመሩ ከመቶኛ በላይና የማይሞላ መቶኛ አሃዞች ሳይቀር ተደርድረዋል። የጋዜጣው መቶኛ ድምርና እኔ ስደምረው የመጣው ቁጥር በሁለቱም አቅጣጫ ያለውን ከዚህ በታች ተመልከቱ።

	እንደወትሮ ው	የባሰበ ት	በጣም የባሰበ ት	የተሻ ለ	በጣ ም የተሻ ለ	እርግጠኛ አይደለሁ ም አላውቅም	ድምር
የአገሪቱ ኢኮኖሚ ዘንድ	6%	38%	44%	5%	3%	5%	101%
የአገሪቱ ኢኮኖሚ ወደፊት	9%	16%	36%	27%	5%	6%	99%
የዘንድ	27%	17%	35%	13%	4%	3%	99%

ሮ የአገሪቱ ሁኔታ							
የአገሪቱ ፖለቲካ ወደፊት	15%	15%	28%	20%	9%	13%	100 %
ዘንድሮ የግል ህይወት እንዴት ነበር	27%	13%	12%	30%	11 %	7%	100 %
የግል ህይወት ዎ ወደፊት	9%	36%	9%	27%	37 %	14%	132 %
ድምር	93%	135%	164%	122 %	69%	48%	

በዚያም አለ በዚህ አንባቢዎቼ ጥናቱ ሊመለከተው የሚገባውን አንዳንድ ነገሮችን እንድትገነዘቡ ያስችል ዘንድ የህዝብ አስተያየት በሚሰበሰብበት ጊዜ ወይም ጥናቶች በሚከናወኑበት ወቅት ግምት ሊሰጣቸው የሚገቡ ነጥቦችን ትንሽ ላስታውሳችሁ። እዚህ ላይ ግንዛቤው የላችሁም ማለቴ እንዳልሆነ ግልፅ ሊሆንልኝ ይገባል።

ነገር ግን እንደ እኔ አንዳንዴ ትኩረት ሳንሰጣቸው የምናነባቸው ነገሮች ስላሉ፤ ጥናት (አስተያየት) ተብዬው ያወጣውን በምንም መልኩ የማይዛመዱ ነገሮችን እንድታስተውሉልኝና አንዳንድ ጋዜጠኞችን ምን ያህል ገበያ ተኮር (market oriented) ወይም እንዲሸጥላኸው ብቻ የማይዘባርቁት ነገር እንደሌለ ልብ እንድትሉልኝ ነው።

የህዝብ አስተያየት ጥናት ከማካሄድበት ወቅት :-

- የጥናቱን ዓላማና ግብ መሰረት በማድረግ የጥናቱን (content) ይዘትና አቀራረብ መወሰን (መለየት) ያስፈልጋል፤
- ጥናቱ ሲካሄድ ለተጨማሪ ሀሳቦች ብቻ ቦታ ይሰጣል፤
- ለጥናት የምንጠቀምባቸው ዘዴዎች እርስ በርሱ የሚጎራረስና አንደኛው ነጥብ ሌላውን መመዘኛ (check) የሚያደርግበት መስፈርተ መኖር መቻል አለበት፤
- በሳይንሳዊ ንድፈ ሀሳብ ላይ የተመሰረተ ድምዳሜ (conclusion) ያስፈልገዋል፤
- የጥናቱ መተማመኛ (confidence interval) ምን እንደሚመስል ማመላከት ይኖርበታል፤ ወዘተ ታዲያ ይህ ሆኖ ሳለ፤ ጋዜጣው በዘገባው የጠሰቀው ነገር ከብት ባልዋለበት ኩብት ለቀማ ይመስላል።

በመጀመሪያ ተሰበሰበ የተባለው አስተያየት ምን ዓላማና ግብ እንዳለው በግልፅ የሚያሳይ ነገር የለውም። ምክንያቱም አስተያየት ሰጪዎቹን ጨለምተኛ በማለት የቀረበውን አስተያየት ትክክል እንዳልሆነ በማጣጣል ለመተንተን የሞከረ ነው። ከዚህም አልፎ ተርፎ ተጨባጭነት ያለውም አይመስልም።

ለዚህም ጥሩና ቀላል መገለጫ ሊሆን የሚችለው በእያንዳንዱ ነጠብ የተቀመጠው መቶኛ ድምር የተለያየ መሆኑ ብዙም ሳትደክም ማረጋገጫ ሊሆን የሚችል ነው።

መቼ ይህ ብቻ ሆነና፤ አንደኛው ነጥብ ከሌላው ጋር የማይተሳሰር (መመዘን) ወይም የሀሳቦቹን ትክክለኛነት ማረጋገጥ የማይችል መሆኑን የሚያሳዩ ነገሮችም አሉ። ለምሳሌ የሀገሪቱ ኢኮኖሚ ዘንድሮም የተሻለ መሆኑን በ5 መቶኛ ገልጾ ሲያበቃ፤ ዘንድሮ የግል ህይወትን በተመለከተ ደግሞ 30 በመቶ የተሻለ እንደሆነ አስቀምጦታል።

እንዲሁ በተመሳሳይ የሀገሪቱ ኢኮኖሚ ዘንድሮ 3 በመቶ በጣም የተሻለ እንደሆነ ዘባርቆ፤ የግል ህይወት ዘንድሮ ደግሞ 11 በመቶ በጣም የተሻለ ነው ተብሏል።

አስተያየት ሰጡ የተባሉ ግለሰቦች ስለ ግላቸው መልካም ሁኔታ እንደነበራቸው ሲገልፁ ሃገሪቱ ግን እጅግ በከፋ ሁኔታ እንደነበረች መልስ ሰጥተውኛል ይለናል ጋዜጣው። እነዚህ አስተያየት ሰጪዎች የሃገሪቱ አካል አደሉምን? ጋዜጣውስ ወካይ ናሙና ናቸው ካላቸው እንዴት ሃገሪቱ የሁሉም ሰዎች ነፀብራቅ አልሆነችም?

እነዚህ ሁሉ ነገሮች የሚያሳዩት አስተያየቱን ለመሰብሰብ የወጡት ጥያቄዎች አንደኛው ሌላውን ጥያቄ ግምት ወስጥ ያላስገባና የማይጎራረስ መሆኑን የሚያሳይ ከመሆኑም በላይ በውጥረት የተሞላ የሆነም ይመስላል።

ለዚህም ማረጋገጫ፤ የሀገሪቱ ኢኮኖሚ ዘንድሮ እንደወትሮው ሆኖ ሳለ የግል ህይወት በከፋ መልኩ ብሏል ማለት የተቻለበት አግባብ፤ በተጨማሪም የሀገሪቱ ኢኮኖሚ ዘንድሮ የተሻለና በጣም የተሻለ ብሎ የተገለፀበት መቶኛ እና የግል ህይወት በአራትና በስድስት እጥፍ ብልጫ አሳይቷል ማለት ምን ማለት ነው? የሚፃረሩ ነገሮች ናቸው።

ሌላው የህዝብ አስተያየት በተሰበሰበበት ወቅት መጠይቁን በተመለከተ ምን ያህል በትክክል ተሞልቶ የተመለሰ መሆንና አለመሆኑን፤ የአስተያየት ተአማኒነቱን (confidence interval) ምን ያህል እንደሆነ ባልተቀመጠበት (ባልተገለፀበት) እንዲህ ዓይነት የህዝብ አስተያየት ዳሰሳ (public opinion survey) ብሎ ማውጣት ምንን ለማስተማር እንደሆነ ወይም ምን ዓይነት ገበያን ለማግኘት እንደተፈለገ ግልፅ አይደለም።

በርግጥ በትክክል የህዝብ አስተያየት ከተሰበሰበ ደግሞ አስተያየት ሰጪዎቹን ጨለምተኛ ብሎ መፈረጅ ተገቢ አይሆንም። ምክንያቱም ነገ

የምንፈለገውን አስተያየት ሊሰጠን የሚችል አስተያየት ሰጪ እንዳናገኝ ያደርገናልና።

ይልቅ አስተያየት ልንሰበስብበት ያወጣነው መጠይቅ ሊፈተሽና ስርዓቱን የተከተለና ያልተከተለ መሆኑን ማረጋገጥ ይገባል።

ከዚህ በተጨማሪም የምናወጣቸው ጥያቄዎች አቅጣጫን ጠቋሚ (leading question) የምናደርጋቸው ከሆነ አስተያየቱ የህዝብ ሳይሆን የተፈለገው ሀሳብ በጋዜጣው እንዲጸባረቅለት የፈለገው ግለሰብ ይሆናል እንጂ በህዝብ አስተያየት ሽፋን ሊገለፅ አይገባምም፤ ሊሆንም አይችልም። ከህዝብ ለህዝብ የተዘጋጀ ጋዜጣ እስከሆነና የፖለቲካ ፓርቲ ልሳን እስካልሆነ ድረስ በእውነታ ላይ የተመሰረተ ሊሆን ይገባል እላለሁ። ሰላም